

**ТОВАРНА СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ ТА
ІМПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТА
ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ ©**

КИШ Л.М.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри моделювання та
інформаційних технологій в економіці
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Проаналізовано стан розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки та тенденції формування експортних партій продукції. Сучасні темпи розвитку аграрного сектора показують, що виробництво сільськогосподарської продукції зростає швидше, ніж внутрішній попит, що зумовлює необхідність пошуку нових торговельних партнерів. Це надає можливість для розширення закордонних ринків, отримання валютних надходжень в економіку країни. Проаналізовано товарну структуру експорту та імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції. Виокремлено топ-10 продуктів агропродовольчого експорту та імпорту за 2018 рік. Досліджено специфіку торгівлі аграрною продукцією з країнами Європейського Союзу. Встановлено, що основними продуктами українського агроекспорту, які були поставлені на ринок ЄС, є зернові та олійні культури. Зростання експорту до країн ЄС також відбулося за рахунок збільшення пропозиції нішевих, перероблених і готових харчових продуктів. У результаті проведеного дослідження проаналізовано сучасну кон'юнктуру аграрних ринків та встановлено, що глобальні тенденції споживання продуктів харчування (зростання чисельності населення) та непродовольче використання олійних культур (корми та біодизель), викликає проблему внутрішнього задоволення індивідуальних потреб у багатьох країнах світу, зумовлює значні інвестиції в цю галузь в Україні.

Ключові слова: експорт, імпорт, інвестиції, структура, аграрний сектор економіки, економічний розвиток, глобалізація, ефективність.

Рис.: 2. Табл.: 4. Літ.: 18.

**COMMODITY STRUCTURE OF EXPORT AND IMPORT OF AGRICULTURAL
AND FOOD PRODUCTS**

KYSH Liydmila,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of design and
information technologies in an economy,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

In the article we analyze the state of development of the domestic agrarian sector of the economy and the tendency of the formation of export batches of products. The current pace of development of the agrarian sector shows that the production of agricultural products is growing faster than the growth of domestic demand, which necessitates the search for new trading partners. This provides an opportunity for expanding foreign markets, receiving currency revenues into the country's economy. We analyzed the commodity structure of the export and import of agricultural and food products. The top 10 agro-food export and import products for 2018 are identified. We have investigated the specifics of trade in agrarian products with the countries of the European Union. We found that the main products of Ukrainian agroexport, which were put on the EU market are cereals and oilseeds. Growth of exports to the EU countries also occurred due to an increase in the supply of niche, processed and prepared food products. As a result of our research, we analyzed the current state of agricultural markets and found

that global trends in food consumption (population growth) and non-food use of oilseeds (feed and biodiesel), causes the problem of internal satisfaction of individual needs in many countries of the world, causes significant investments in this branch in Ukraine.

Key words: export, import, investment, structure, agrarian sector of economy, economic development, globalization, efficiency.

Fig. 2. Tabl. 4. Lit. 18.

ТОВАРНАЯ СТРУКТУРА ЭКСПОРТА И ИМПОРТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ И ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

КЫШ Л.Н.,

кандидат экономических наук,

доцент кафедры моделирования и информационных технологий в экономике,

Винницкий национальный аграрный университет

(г. Винница)

Проанализировано состояние развития отечественного аграрного сектора экономики и тенденции формирования экспортных партий продукции. Современные темпы развития аграрного сектора показывают, что производство сельскохозяйственной продукции растет быстрее, чем рост внутреннего спроса, что обуславливает необходимость поиска новых торговых партнеров. Это дает возможность для расширения зарубежных рынков, получения валютных поступлений в экономику страны. Проанализированы товарная структура экспорта и импорта сельскохозяйственной и продовольственной продукции. Выделены топ-10 продуктов агропродовольственного экспорта и импорта за 2018. Исследована специфика торговли аграрной продукцией со странами Европейского союза. Установлено, что основными продуктами украинского агроэкспорта, которые были поставлены на рынок ЕС есть зерновые и масличные культуры. Рост экспорта в страны ЕС также произошло за счет увеличения предложения нишевых, переработанных и готовых пищевых продуктов. В результате проведенного исследования проанализированы современную конъюнктуры аграрных рынков и установлено, что глобальные тенденции потребления продуктов питания (рост численности населения) и непродовольственное использования масличных культур (корма и биодизель), вызывает проблему внутреннего удовлетворения индивидуальных потребностей во многих странах мира, обуславливает значительные инвестиции в данную отрасль в Украине.

Ключевые слова: экспорт, импорт, инвестиции, структура, аграрный сектор экономики, экономическое развитие, глобализация, эффективность.

Рис.: 2. Табл.: 4. Лит.: 18.

Постановка проблемы. Україна, маючи велике й різноманітне сільське господарство, входить до числа провідних світових виробників зернових, соняшнику, сої та олії. Вітчизняне сільське господарство продовжує залишатися основою нашого суспільства і забезпечує продуктами харчування населення, формує третину валютних надходжень. В умовах сучасних глобальних викликів, за рахунок безперервних інновацій та зусиль, спрямованих на підвищення продуктивності, налагодження переробки та формування додавання вартості, використання сучасних технологій та створення інфраструктури вітчизняним товаровиробникам вдається виходити на зовнішні ринки. Наразі, переробка та експорт сільськогосподарської продукції є одним із ключових напрямків розвитку країни. Наявні природні ресурси дозволяють розширювати експорт та задовольняти продовольчі потреби багатьох споживачів продовольства у світі. При цьому важливим є дослідження світової кон'юнктури та адаптація до тенденцій, які наразі є на світових ринках. В умовах сучасних ринкових реалій для України важливо розширювати асортимент продукції, що експортується, налагоджувати виробництво власної продукції, яка наразі імпортується та збільшувати частку продукції з доданою вартістю у загальній структурі експорту.

Актуальність наукових досліджень з проблем розвитку зовнішньої торгівлі в Україні в агропродовольчій сфері зумовлена необхідністю повномасштабного включення цього сектору економіки у світовий економічний простір, що відкриває нові можливості для залучення в галузь іноземних інвестиційних ресурсів. Активізація експорту та збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, отримання від зовнішньої торгівлі додаткових валютно-фінансових надходжень є одним із пріоритетів розвитку країни. Інтенсифікація

зовнішньоекономічної діяльності господарчого суб'єкта та диверсифікації товарної структури експорту в сільському господарстві сприятиме також вирішенню соціальних проблем, оскільки є перспективним напрямком розширення ринку праці для сільського населення та підвищення його матеріального добробуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика, яка пов'язана із сучасним станом дослідження товарної структури експорту та імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції є досить актуальною наразі. Україна з кожним роком збільшує власну присутність на світових ринках продовольства, за деякими товарними групами займає лідируючі позиції. Питання структури експорту та імпорту цікавлять багатьох науковців, ці питання також включені у низку нормативних документів та програм розвитку держави. Так, наразі створена значна кількість інтернет-порталів, де досліджується структура експорту та імпорту, аналізується динаміка за кожний місяць [1–6]. Значна кількість науковців досліджують ці питання. Так, Данкевич Є. М. досліджував інфраструктурне забезпечення вітчизняних товаровиробників для формування експортних партій продукції [7, с. 15]. Андрійчук В.Г. вивчав особливості експорту продовольства аграрними холдингами, їхні переваги у формуванні експортних партій продукції [9]. Бурлака Н.І. досліджував перспективи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств при виході на європейські ринки продовольства [10]. Коденська М.Ю. досліджувала закономірності розвитку аграрно-промислового виробництва та ефективність його функціонування в умовах здійснення експортної діяльності [11]. Офіційні дані щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності представлені у щорічних статистичних збірниках [13,14]. Туніцька Ю.М. вивчала інструментарій забезпечення конкурентоспроможності експорту продукції харчової промисловості України [16]. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами також містить положення щодо торгівлі [18].

Аналіз сучасних проблем розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими та продовольчими товарами та узагальнення досліджень вітчизняних вчених свідчить, що зростання експортного потенціалу аграрного сектору потребує реалізації експортно-цільової державної політики системної підтримки експортерів агропродовольчих товарів з метою їхнього високоефективного функціонування на зовнішніх ринках; допомоги правовими та соціально-політичними інструментами для просування вітчизняної сільськогосподарської та харчової продукції на світовий ринок; формування та розвиток ефективного фінансово-кредитного механізму, який стимулює виробництво, зорієнтоване на експорт, і мотивує всіх учасників розподілу товарів на експорт агропродовольчих товарів; використання системи маркетингових заходів щодо експорту агропродовольчих товарів на певні зовнішні ринки. Водночас, тематика, пов'язана із аналізом товарної структури експорту та імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції в умовах сучасних глобальних викликів, потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті: дослідити сучасну товарну структуру експорту та імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції.

Виклад основного матеріалу. Визнання об'єктивного характеру глобалізаційних процесів міжнародних відносин та підвищення економічної відкритості в Україні цілком правомірно вказує на необхідність реалізації інтеграції у світову систему зовнішньоекономічних зв'язків не стихійно, при домінантному впливі зовнішніх чинників, а як цілеспрямований процес, який сприятиме максимальній реалізації соціально-економічного потенціалу нашої держави. Реалізація зазначеного можлива при всебічному дослідженні структури експорту та імпорту, здійсненні їх оптимізації залежно від світових тенденцій на аграрних ринках.

В умовах ринкової економіки попит є одним із провідних факторів економічного розвитку. Рациональне врівноваження цього попиту між продукцією національних товаровиробників та імпортованих товарів постає як відповідальне завдання державної імпортової політики. Підвищення доступності імпортованих товарів також сприяє задоволенню різних потреб споживачів, покращує умови проживання в країні всім її громадянам, засвідчує відповідність життєвих функцій людей сучасним стандартам цивілізації. Тому наразі для кожної країни важливим є збалансування імпортованих та експортних потоків, особливо коли йдеться про сільськогосподарську продукцію.

Аналізуючи ситуацію із зовнішньою торгівлею в Україні, варто відзначити, що зовнішня торгівля сільськогосподарськими продуктами та продуктами харчування у 2017 році досягла 22,6 мільярда доларів, у тому числі більше 17,9 мільярда доларів експорту (16,3% до 2016 року). У 2017 році експорт української сільськогосподарської продукції та продуктів харчування продемонстрував позитивні результати, досягнувши понад 17,9 млрд. доларів. У 2018 році цей

показник становив 15,5 млрд. доларів. Сьогодні частка експорту загальної торгівлі сільськогосподарською продукцією та продуктами харчування становить 79,4%[3].

Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції дозволяє стверджувати, що вітчизняні товаровиробники мають досить диверсифіковану структуру виробництва, яка включає значну кількість продуктів. Водночас є характерне переважання продукції рослинництва, а саме сировинної продукції (табл. 1).

Таблиця 1

**Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції
(тисяч доларів США)**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1	2	3	4	5	6	7
Усього (коди 1-24)	9935978,5	17038805,3	16668953,8	14563144,5	15281802,6	17756854,1
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	771386,6	1084105,1	1014473,9	823434,9	775036,9	1108757,0
01 живі тварини	3636,7	13008,8	14471,8	25639,9	30903,4	45708,8
02 м'ясо та їстівні субпродукти	90179,2	348633,2	381775,3	377668,3	387791,9	531240,1
03 риба і ракоподібні	21007,7	20812,4	27401,3	12994,8	17007,3	26376,9
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	648786,6	691739,5	575431,0	386477,3	330521,4	494207,3
05 інші продукти тваринного походження	7776,4	9911,2	15394,5	20654,6	8812,9	11224,0
II. Продукти рослинного походження	3976213,4	8875920,1	8736139,2	7971492,5	8093693,7	9215707,9
06 живі дерева та інші рослини	1782,2	2124,5	1414,4	2340,4	3703,8	3956,6
07 овочі	119209,4	112652,4	129861,6	97214,6	152647,3	235369,3
08 їстівні плоди та горіхи	208836,5	138491,8	148191,4	154083,5	148221,9	195287,3
09 кава, чай	9869,9	11893,2	14645,0	10595,7	14088,4	13610,0
10 зернові культури	2467060,7	6371334,7	6544127,6	6057490,0	6073915,3	6501134,3
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	80847,9	137192,9	124400,7	117887,9	138667,9	181891,4
12 насіння і плоди олійних рослин	1085659,1	2048059,7	1687715,3	1475455,6	1534995,1	2060121,4
13 шелак природний	1261,0	798,6	557,1	527,0	443,3	587,5
14 рослинні матеріали для виготовлення	1686,7	53372,2	85226,1	55897,8	27010,8	23750,2
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	2617314,4	3507076,4	3822031,8	3299799,1	3962975,8	4605666,2
IV. Готові харчові продукти	2571064,1	3571703,7	3096308,9	2468418,0	2450096,2	2826723,0
16 продукти з м'яса, риби	48687,2	58947,9	32378,9	12467,5	14323,8	15551,3
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	206502,6	259390,6	147092,9	169508,2	352008,4	417349,4
18 какао та продукти з нього	591612,0	556813,3	322877,6	187263,1	162209,1	183736,2
19 готові продукти із зерна	254289,7	413145,4	390134,6	267917,7	212454,1	296408,3
20 продукти переробки овочів	210389,5	404190,6	297777,9	183896,7	140278,7	176497,5
21 різні харчові продукти	122919,8	252120,5	212291,7	117179,4	100208,9	121045,9

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	443700,0	411341,6	251284,4	183608,0	163813,5	209235,6
23 залишки і відходи харчової промисловості	479066,4	923387,3	1108252,0	995781,3	982983,7	1051170,0
24 тютюн і промислові замітники тютюну	213896,9	292366,6	334218,9	350796,0	321816,0	355728,8

Джерело: [1,2,3,4,8,14,15]

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Відповідно коду і назві товарів згідно з УКТЗЕД розрізняють такі види сільськогосподарської продукції: I. Живі тварини; продукти тваринного походження (01 живі тварини, 02 м'ясо та їстівні субпродукти, 03 риба і ракоподібні, 04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед, 05 інші продукти тваринного походження), II. Продукти рослинного походження (06 живі дерева та інші рослини, 07 овочі, 08 їстівні плоди та горіхи, 09 кава, чай, 10 зернові культури, 11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості, 12 насіння і плоди олійних рослин, 13 шелак природний, 14 рослинні матеріали для виготовлення), III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження, IV. Готові харчові продукти (16 продукти з м'яса, риби, 17 цукор і кондитерські вироби з цукру, 18 какао та продукти з нього, 19 готові продукти із зерна, 20 продукти переробки овочів, 21 різні харчові продукти, 22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет, 23 залишки і відходи харчової промисловості, 24 тютюн і промислові замітники тютюну).

Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції у відсотках представлена у таблиці 2.

Таблиця 2

Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції, %

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Усього (коди 1-24)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	7,8	6,4	6,1	5,7	5,1	6,2
II. Продукти рослинного походження	40,0	52,1	52,4	54,7	53,0	52,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	26,3	20,6	22,9	22,7	25,9	25,9
IV. Готові харчові продукти	25,9	21,0	18,6	16,9	16,0	15,9

Джерело: [1,2,3,4,8,14,15]

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

За досліджуваний період експорт сільськогосподарських культур збільшився на 2,1 млрд. дол. Поставки продукції тваринництва в грошовому вираженні зросли на 371,4 млн. дол., що становить майже 1,3 млрд. дол. Частка зернових культур становить 36,2%, для рослинної олії – 25,1%, а насіння олійних культур – 11,3%. Зростання українського експорту пов'язане зі збільшенням поставок перероблених продуктів і продуктів харчування [3].

Незважаючи на сприятливі умови для вирощування сільськогосподарської продукції, значну кількість продовольства Україна імпортує. Товарна структура імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції представлена в табл. 3.

Таблиця 3

Товарна структура імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції (тисяч доларів США)

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1	2	3	4	5	6	7
Усього (коди 1-24)	5763546,5	8187431,1	6059256,7	3484432,3	3891066,8	4301209,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1241970,6	1894498,9	1124129,2	548170,2	626279,1	731549,6
01 живі тварини	67519,9	113317,0	77378,7	59701,1	57981,0	57432,5

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
02 м'ясо та їстівні субпродукти	458116,9	628559,6	239230,9	99338,4	80773,4	112024,7
03 риба і ракоподібні	568561,8	864252,9	594910,2	291101,6	409947,9	455444,5
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	135589,0	262809,7	185801,6	79777,4	59489,5	84884,5
05 інші продукти тваринного походження	12183,0	25559,7	26807,8	18251,7	18087,3	21763,4
II. Продукти рослинного походження	1563903,1	2670034,0	2031639,6	1146186,3	1284816,5	1368027,1
06 живі дерева та інші рослини	73875,7	143174,3	69078,4	19289,5	22437,7	27164,9
07 овочі	129973,8	185629,1	162571,3	62806,6	81654,7	75995,2
08 їстівні плоди та горіхи	733344,8	1243050,0	804828,7	467066,2	476179,7	477254,8
09 кава, чай	234125,0	336593,6	259922,0	185770,9	187759,9	194133,8
10 зернові культури	145583,5	306525,5	366626,8	154707,7	148799,7	176756,1
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	27542,6	26035,0	25110,2	14028,8	22105,6	32240,2
12 насіння і плоди олійних рослин	178934,4	390634,0	311982,2	214991,7	319518,3	358269,9
13 шелак природний	39635,0	36496,9	30169,4	26540,9	25339,8	25230,2
14 рослинні матеріали для виготовлення	888,3	1895,6	1350,6	984,1	1021,0	982,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	451609,0	403352,6	301702,6	182338,9	245957,3	266616,4
IV. Готові харчові продукти	2506063,8	3219545,6	2601785,3	1607736,9	1734013,9	1935015,9
16 продукти з м'яса, риби	100504,0	152189,1	104496,8	42451,8	61724,7	82072,3
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	231453,6	88333,5	59328,3	34792,8	56190,7	47591,0
18 какао та продукти з нього	407374,4	460852,2	358837,3	193530,8	217083,1	236206,4
19 готові продукти із зерна	125926,5	215826,0	169271,5	85551,5	88409,9	117821,5
20 продукти переробки овочів	223453,9	297679,5	233005,7	113989,8	110804,7	142355,8
21 різні харчові продукти	466911,1	659329,7	529842,7	339809,5	328398,8	363877,4
22 алкогольні і безалко-гольні напої та оцет	270557,7	604854,3	422129,2	233638,9	289530,8	372829,9
23 залишки і відходи харчової промисловості	208437,6	286213,6	241884,8	158278,1	151647,8	167720,3
24 тютюн і промислові замітники тютюну	471445,0	454267,7	482989,0	405693,7	430223,2	404541,3

Джерело: [1,2,3,4,8,14,15]

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

У товарній структурі імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції провідні позиції належать готовим продуктам (45%), продукції рослинницького походження (32%) та продукції тваринницького походження (17 %) (табл. 4).

Таблиця 4

Товарна структура імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції, %

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього (коди 1-24)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	21,6	23,1	18,6	15,7	16,1	17,0
II. Продукти рослинного походження	27,1	32,6	33,5	32,9	33,0	31,8
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	7,8	4,9	5,0	5,2	6,3	6,2
IV. Готові харчові продукти	43,5	39,3	42,9	46,1	44,6	45,0

Джерело: [1,2,3,4,8,14,15]

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Аналізуючи Топ-10 продуктів агропродовольчого експорту та імпорту, варто зазначити про певний дисбаланс та надмірне переважання окремих продовольчих позицій (рис. 1,2).

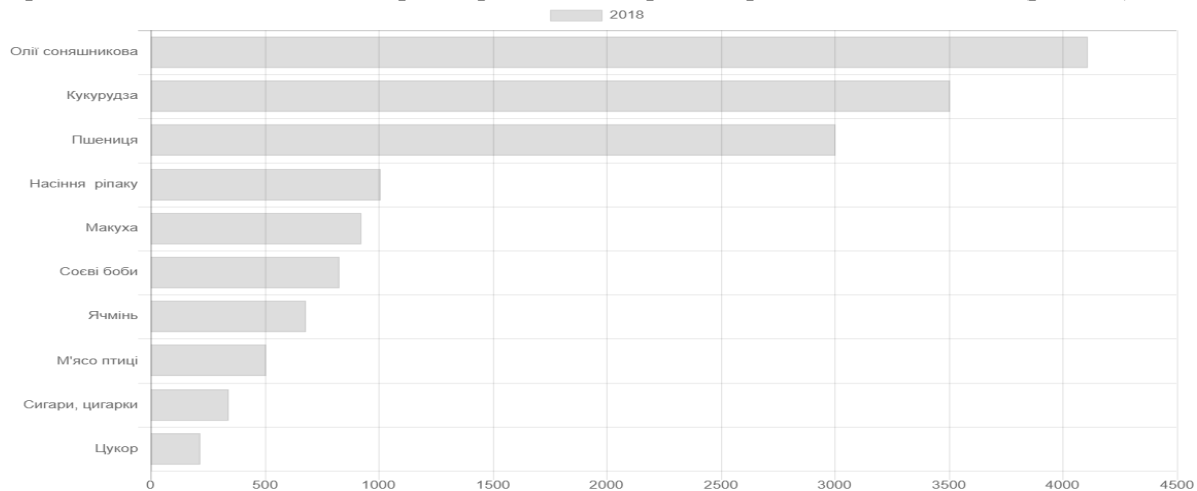

Рис. 1. Топ-10 продуктів агропродовольчого експорту, 2018 рік, млн дол. США

Джерело: [1,2,3,4,8,14,15]

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Україна вже декілька років поспіль є світовим лідером з виробництва та експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (сосві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці ТОП-10 продуктів становлять 81% всього експорту агропродовольчих продуктів з України.

Щодо аграрного імпорту то провідні позиції займають: морожена риба, тютюнова сировина та насіння соняшнику, яке переробляється на вітчизняних заводах.

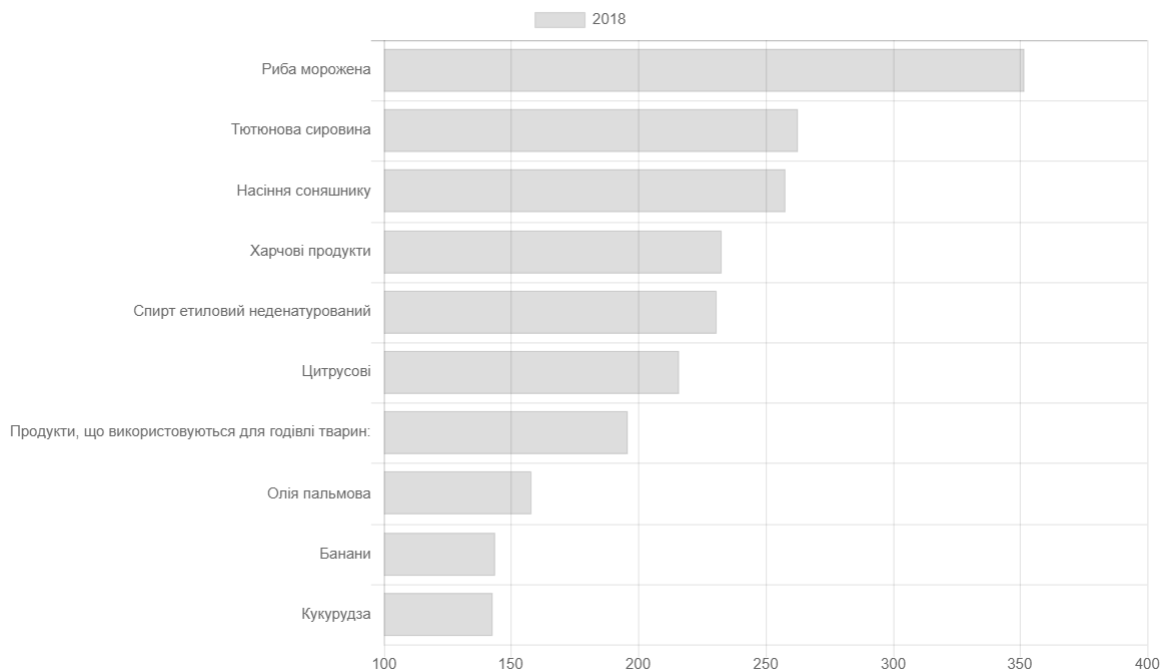

Рис. 2. Топ-10 продуктів агропродовольчого імпорту, 2018 рік, млн дол. США

Джерело: [1,2,3,4,8,14,15]

Державна служба статистики України.

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Характерним наразі є нарощення торгівельних відносин з країнами ЄС. За підсумками 2017 року зовнішня торгівля аграрними та продовольчими товарами між Україною та країнами Європи збільшилася на 30,8%, або на 1,9 млрд. дол. США, і склала 8,1 млрд. дол. Водночас Україна експортувала продукцію до країн ЄС на 5,8 мільярдів дол., таким чином формуючи

досить серйозний позитивний баланс у нашій двосторонній торгівлі. Протягом кількох років країни ЄС посідають друге місце в регіональній структурі нашого аграрного та продовольчого експорту. Крім того, збільшення експорту до країн ЄС є ознакою успішної переорієнтації більшості наших експортерів на новий ринок після втрати російського ринку.

Основними продуктами українського агроекспорту, які були поставлені на ринок ЄС у 2017 році, є зернові культури – 1,7 млрд дол. та насіння соняшника – 1,1 млрд дол. Зростання нашого експорту за останній 2017 рік до країн ЄС також відбулося за рахунок збільшення пропозиції нішевих, перероблених і готових харчових продуктів. Наприклад, експорт м'яса птиці збільшився у 2017 році порівняно з 2016 роком на 64,9 млн. дол., борошно та зернові продукти – 32,4 млн. дол., соки – 28,3 млн. дол., мед – 25,5 млн. дол. ТОП-5 торговельних партнерів України в ЄС очолюють Нідерланди з часткою 18%, Іспанія – 14,3%, Польща – 13,2%, Італія – 12% та Німеччина – 10,5%. Щодо імпорту, то він становив 2,3 мільярда доларів. Основною продукцією нашого імпорту були тютюн і промислові товари, шоколад і какао-боби, корми для тварин, алкогольні напої та різні інші продукти харчування.

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економіці України. Тенденцією протягом 2012–2016 років було скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту агропромислової продукції. Не дивлячись на загальний негативний тренд, у 2017 році спостерігалось зростання експорту, в тому числі і на сільськогосподарську продукцію. За 2017 рік загальний експорт продукції склав 43,3 млрд дол. США, що на 19% більше ніж за 2016 рік. А за результатами 2018 року загальний експорт продукції з України становив 47,3 млрд дол. США, що на 9,2% більше порівняно з 2017 роком.

Висновки. За останні 10 років експорт агропродовольчої продукції з України виріс у два рази. Характерним наразі є розширення зовнішньоторговельних відносин з країнами-членами Європейського Союзу. Динаміка агропродовольчого експорту демонструвала аналогічний тренд як і решта експортних товарів, проте темпи скорочення агропродовольчого експорту були меншими ніж загального і, не дивлячись на спад після кризових 2012/13 років, зростання поставок спостерігалось вже у 2016, 2017 та 2018 роках. За результатами 2018 року було реалізовано закордон агропродовольчої продукції на 18,6 млрд дол.

Глобальні тенденції споживання продуктів харчування та непродовольче використання олійних культур, що викликає проблему внутрішнього задоволення індивідуальних потреб, стимулює заміну соєвих і пальмових олій на соняшник у багатьох країнах світу, включаючи Північну Африку, Індію та Іран, що є потужним показником для інвесторів для інвестування в аграрний сектор України. Проте в Україні існують деякі фактори, які перешкоджають реалізації потенціалу виробничо-експортної спроможності та підвищення економічної ефективності підприємств: екстенсивний розвиток виробництва та переробки насіння олійних культур та проблема інноваційного розвитку. Водночас, необхідно зазначити, що виробництво насіння олійних культур повинно здійснюватися відповідно до науково обґрунтованих принципів ведення сільського господарства та раціонального природокористування.

З метою нарощення експорту продукції та збільшення частки аграрної продукції з доданою вартістю важливим є вдосконалення нормативно-правової бази України, що підсилює конкурентоспроможність агропродовольчої продукції та полегшує її доступ на зовнішні ринки; збільшення за рахунок коштів держави, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб вітчизняного та іноземного походження фінансових та кредитних ресурсів, що використовуються для проведення дослідницьких, освітніх та інформаційно-консультативних заходів з метою розширення товарної структури експорту.

Список використаних джерел

1. Великий експорт до Євросоюзу: що і куди продає Україна. *Портал Сьогодні*. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/eksport-v-es-cto-i-kudaprodaet-ukraina-1157848.html>.
2. Європа: Статистичний портал. URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/37013/umfrage/ranking-der-top-20-exportlaender-weltweit/>.
3. Основні показники зовнішньої торгівлі України. *Український клуб аграрного бізнесу*. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.
4. ТОП-10 товарів, які світ купує в Україні. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2555181-top10-tovariv-aki-svit-kupue-v-ukraini.html>
5. Міжнародна торгова організація. URL: <https://www.trade.gov/topmarkets/environmental-tech.asp>.

6. 2017 Top Markets Report Environmental Technologies. URL: https://www.trade.gov/topmarkets/pdf/Environmental_Technologies_Top_Markets_Report2017.pdf.
7. Данкевич Є. М. Тенденції формування інфраструктури аграрного ринку інтегрованими підприємствами. *Економічний простір*. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2013. № 75. С. 72-80.
8. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.2018.
9. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки. *Економіка АПК*. 2009. №2. С. 3–14.
10. Бурлака Н. І., Балтремус О. М. Стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №9. С. 31–38.
11. Коденська М. Ю., Сегеда С. А. Закономірності розвитку аграрно-промислового виробництва та ефективність його функціонування. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 30-39.
12. Офіційний сайт ФАО. URL: <http://www.fao.org/home/ru/>.
13. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2017». Київ: Державна служба статистики України, 2018. 245 с.
14. Статистичний збірник «Статистичний щорічник України за 2017». Київ: Державна служба статистики України, 2018. 541 с.
15. Dankevych V. Dankevych Y., Pyvovar P. Clustering of the international agricultural trade between Ukraine and the EU. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2018. Vol. 40. No. 3. P. 307–319.
16. Туницька Ю. М. Інструментарій забезпечення конкурентоспроможності експорту продукції харчової промисловості України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 10. С. 85-93.
17. Statistical Yearbook “Land Governance Monitoring in Ukraine: 2016-2017”. URL: <http://www.kse.org.ua/en/research-policy/land/governance-monitoring/yearbook-2016-2017/>
18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами з іншої сторони. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.

References

1. Velykyj eksport do Yevrosoyuzu: shho i kudy prodaye Ukraina [Large exports to the EU: what and where Ukraine sells] Portal Today. *segodnya.ua*. Retrieved from <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/eksport-v-es-chto-i-kuda-prodaet-ukraina-1157848.html> [in Ukrainian].
2. Yevropa: Statystychnyj portal [Europe: Statistical portal]. (n.d.). *de.statista.com* Retrieved from <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/37013/umfrage/ranking-der-top-20-exportlaender-weltweit/> [in Ukrainian].
3. Osnovni pokaznyky zovnishn`oyi torgivli Ukrayiny [Key Indicators of Ukraine's Foreign Trade]. Ukrainian Agribusiness Club. (n.d.). *ucab.ua* Retrieved from http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini [in Ukrainian].
4. TOP-10 tovariv, yaki svit kupuye v Ukrayini [TOP-10 goods that buy the world in Ukraine]. Ukrinform. (n.d.). *ukrinform.ua* Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubriceconomy/2555181-top10-tovariv-aki-svit-kupue-v-ukraini.html> [in Ukrainian].
5. Mizhnarodna torgova organizaciya [International Trade Organization. Electronic]. *trade.gov* Retrieved from <https://www.trade.gov/topmarkets/environmental-tech.asp> [in Ukrainian].
6. 2017 Top Markets Report Environmental Technologies. (n.d.). *trade.gov* Retrieved from https://www.trade.gov/topmarkets/pdf/Environmental_Technologies_Top_Markets_Report2017.pdf [in English].
7. Dankevych, Ye.M. (2013). Tendentsii formuvannia infrastruktury ahrarnoho rynku intehrovanyh pidpriemstvamy [Trends in the Formation of the Infrastructure of the Agrarian Market by Integrated Enterprises]. *Ekonomichniy prostir – Economic Space*, 75, 72-80 [in Ukrainian].
8. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [State Statistics Committee of Ukraine] (n.d.). *ukrstat.gov.ua* Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.2018 [in Ukrainian]
9. Andriichuk, V.H. (2009). Nadkontsentratsiia ahropromyslovoho vyrobnytstva i zemelnykh resursiv ta yii naslidky [Over-concentration of agro-industrial production and land resources and its consequences]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 2, 3- 14 [in Ukrainian].
10. Burlaka N.I., Baltremus O.M. (2017). Stan ta perspektyvy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy [State and prospects of development of agroindustrial complex of Ukraine]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: topical issues of science and practical activity*, 9, 31-38 [in Ukrainian].

11. Kodenska M.Iu., Seheda S.A. (2018). Zakonomirnosti rozvytku aharnopromyslovoho vyrobnytstva ta efektyvnist yoho funktsionuvannia [Regularities of development of agrarian and industrial production and efficiency of its functioning]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 6, 30-39 [in Ukrainian].

12. Ofitsiyni sait FAO [Official site FAO]. (n.d.). *fao.org* Retrieved from: <http://www.fao.org/home/ru/>.

13. *Statystychnyi zbirnyk “Silske hospodarstvo Ukrainy za 2017”* [Statistical collection “Agriculture of Ukraine for 2017”] (2018). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].

14. *Statystychnyi zbirnyk “Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2017”* [Statistical collection “Statistical Yearbook of Ukraine for 2017”] (2018). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].

15. Dankevych V., Dankevych. Y., Dankevych, Pyvovar P. (2018). Clustering of the international agricultural trade between Ukraine and the EU. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 40(3), 307–319 [in English].

16. Tunitska Ju. M. (2017). Instrumentarii zabezpechennia konkurentospromozhnosti eksportu produktsii kharchovoi promyslovosti Ukrainy [The Instrumentarium for Providing the Competitiveness of Exports of the Food Industry Products of Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 10, 85-93 [in Ukrainian]

17. Statistical Yearbook “Land Governance Monitoring in Ukraine: 2016-2017” *kse.org.ua* Retrieved from <http://www.kse.org.ua/en/research-policy/land/governance-monitoring/yearbook-2016-2017/>

18. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamychlenamy z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, on the one Part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and Their Member States, on the Other Part] *kmu.gov.ua* Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua>.

Інформація про автора

КИШ Людмила Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри моделювання та інформаційних технологій в економіці, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: ljudmilakish@rambler.ru).

KYSH Lydmila - Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of design and information technologies is in an economy, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna str., e-mail: ljudmilakish@rambler.ru).

КИШ Людмила Николаевна - кандидат экономических наук, доцент кафедры моделирования и информационных технологий в экономике, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная 3, e-mail: ljudmilakish@rambler.ru).

